

1916

Inledning

Hösten 1915 och våren 1916 tilltog aktivistiska strömningar, krav på deltagande i kriget på Tysklands sida, som hotade den svenska neutraliteten. Eftersom det fanns aktivister också inom SAP berörde detta samtidigt partiets sammanhållning. Motsättningarna inom partiet skärptes ytterligare genom den fredskongress som ungdomsförbundet och partiopposition höll i mars 1916 samt genom att ungdomsförbundet deltog i vänstergruppernas internationella konferens i Zimmerwald i september 1915, och där till och med voterade för Lenins vänsterfraktion. I Zimmerwald och den följande konferensen i Kienthal i april 1916 formerade sig en konkurrerande international, Zimmerwaldrörelsen, och dess krav avvek betydligt från Socialistinternationalens nu med hjälp av de neutrala socialdemokraternas återupptagna, om än inte enhetliga, försök. Branting hänvisade här till de tidigare nämnda konferenserna.

Att Zeth Höglund och Ture Nerman deltog i "det internationella upplösningsarbetet" kritiserade Branting i sitt tal. Även om han var principiellt emot fredskongressen så kritiserade han dock åtalerna för "landsförrådika handlingar" när de åtalade ställt sig mot "anfallskrig", samtidigt som man inte inskrider mot högerpressens krigsaktivistiska propaganda. Detta kom också till uttryck i resolutionen.

"Nya militärsanspråk", så titeln av Brantings ledare den 1 maj, ökade rustningsbördorna ytterligare. Försvar är nödvändigt, särskilt för att bevara neutraliteten men "rimliga gränser" har överskridits. Man har inte heller lärt sig någonting av det pågående kriget, så i ledaren, när man fasthåller vid otidsenliga vapenslag, exempelvis kavalleriet och halvstora F-båtar och samtidigt inte förstärker moderna vapenslag som flygvapen och u-båtar. Detta uttrycktes också i en tilläggsresolution.

I resolutionen nämndes också dyrtiden och det traditionella kravet om 8-timmarsdag.

1. Majtalet

- Ort: Malmö, Folkets park.
- Ämne: Mot krig – för fred [förmodligen].
- Källa: Arbetet 1916-05-02, s. 4, Majdemonstrationerna.

Tal.[C. E. Svensson som talade om dyrtidsfrågan] avtackades med starka applåder, varpå talarstolen omedelbart bestogs av **Riksdagsman Hj. Branting**, som hälsades av en ihållande applåd.

Inledningsvis framhöll tal. huru arbetarklassen fortfarande trots allt håller fast vid det gamla kravet, som är förenat med den 1:sta maj, men huru man lagt numera vikt vid det mål, som läses på ett par av fanorna i dag: fred och folkförbrödring. Och nu, fast kriget varat i 20 månader, har det ej kunnat nedslå arbetarklassens fasta vilja att det gamla kravet skall hållas högt även i dessa bistra allvarstider.

Den civilisation, varöver Europa är så stolt, har visat sin bräcklighet. Man hade hoppats på en övergående urladdning, men i stället för ett kort krig, visar alla tecken på att det kommer att draga ut på längden. Detta krig tappar Europas bästa blod och de bästa krafter för mänsklighetens förande framåt ligga nu på slagfälten eller vända tillbaka som människotrasor. Man ser hur Europa förblöder och den ekonomiska tyngdkraften redan är på förskjutning från Europa till Amerika. Civilisationen vilar på en osund grund, i botten gapar klassklyftan liksom i antiken. Liksom då är det ej heller nu det stora flertalets intressen, som är det vägledande, när de stora besluten skola fattas. Det är en härskande klick som avgör. Och däri ha vi att söka själva grundmöjligheten till detta oerhörda som skett och sker. Det är icke arbetarklassen, som har skulden, utan tvärtom har den på de internationella konferenserna brännmärkt kolonialpolitiken och fordrat att kapitalismens samhälle skall efterträdas av ekonomisk samverkan i stället för konkurrens.

Gång efter annan har förefunnits förutsättningar för sammandrabbning, men för varje gång har man lyckats avvärja denna. Även i juli 1914 fanns det en möjlighet till uppgörelse, men den goda viljan sänkades. Tal. påvisade, huru den europeiska diplomatien, ledd av sir Edward Grey i första rummet, icke lyckats återhålla den fruktansvärda utmaning, Österrikes ultimatum till Serbien innebar, och huru Österrikes krigsförklaring utslungades trots att endast två punkter i ultimatumet av Serbien begärdes hänskjutna till skiljedomstolen i Haag. Man förstod då, att det var andra krafter vilka ledde, som ej ville ha en uppgörelse utan krig för att utvidga sin övermakt. Tal. skildrade vidare hur bemödandena att upprätthålla freden fördubblades men stötte på det bestämdaste motstånd, hur i stället Tysklands ultimatum till Ryssland kom om demobilisering ej blott mot Tysklands utan även Österrikes gräns och den tyska krigsförklaringens utslungande mot Ryssland och vidare mot Frankrike, kränkningen mot Belgien och därav följande Englands deltagande i kriget. Man ville kriget i Centraleuropa, därför att man visste med sig att man var bättre beredd än motståndarna och hade övertaget. Man resonerade att ett preventivkrig måste vi ha nu i stället för krig om några år,

Det har visat sig, att arbetarna i de krigförande länderna med ett undantag förstått situationen. De ha följt Internationalens bud att det är arbetarklassens plikt att delta vid ett försvarskrig. Även ur den synpunkten att arbetarrörelsen kräver rörelsefrihet. Arbetarklassen kan ej stå likgiltig gentemot en infallande fiende, den måste visa inkräkaren tillbaka för att befästa sitt fäderneslands trygghet på samma gång den

arbetar för allt större frihet och lycka (Bravo). Ett undantag fanns från regeln: Tyskland, men man skall förstå, huru Tysklands arbetare inbillades, att de voro överfallna av rovgiriga grannar, sedan järnridån släppts ned och endast det, som konvenerade de maktägandes intressen släpptes ut. Anledningen till att alla som en man den 4 aug. beviljade krigsanslaget var helt enkelt den, att man lät vederbörande tro att man var anfallen. Redan hade kosacker, berättade man, trängt in i Ostpreussen och franska flygare hade flugit ända till Nürnberg. Här gällde att sålunda skydda sig mot ett brutalt överfall. Men uppgifterna voro falska. Mycket sakta har sanningen sipprat fram. Allt fler av våra tyska partivänner ser den och deras antal växer, vilka ha mod att bryta, och ej stå till svars med att anslag beviljas för mål, som av borgerlig press uttolkas till ganska grundliga annektioner. Det börjar sålunda byggas broar över skyttegravarna, gemensamma riktlinjer framföras. Många svårigheter återstå innan de brustna banden åter kunna knytas. Återknytandet har förberetts av olika konferenser, av de neutrala länderna redan i jan. 1915 i Köpenhamn, då riktlinjer för det internationella arbetet uppställdes på samma program som förr, månaden efter av Frankrikes, Belgiens och Englands socialdemokrater och ett par månades därefter av de tyska och österrikiska socialdemokraterna, varvid man redan ansåg sig kunna instämma i de riktlinjer, som uppdragits, nämligen folkens självbestämmanderätt, skiljedom, kontroll över utrikespolitiken och internationell nedsättning av rustningarna. För detta arbete fortsätter också Internationella byrån i Haag med Huysmans i spetsen. På vissa håll har man ej velat vänta härpå utan bildat ett nytt centrum för Internationalen, vars första uttryck var konferensen i Zimmerwald. Där voro meningarna delade, huruvida det endast skulle röra sig om ett provisorium i avvaktan på att byrån i Haag skulle börja visa verkliga livstecken, men beklagligt nog fanns det en minoritet, som genast grep till verket, att skapa ett bestående verk för Internationalen, ej den gamla, som ansågs som död och begravnen, utan en ny, där det ej längre fanns plats för de gamla principerna och där även försvaret för friheten ej kom fram, ty det skulle tvinga arbetarklassen för ett enda ögonblick samman med borgarklassen i en borgarfred gent emot fienden, som hotar att tränga in och nedgöra dem bägge. För detta röstade bägge de två svenska partivänner, som utan uppdrag begivit sig dit, Z. Höglund och Ture Nerman. Det är ett faktum, att vi ha denna riktning framme redan i det internationella upplösningsarbetet, för att skapa nya ideal. Där finns det endast plats för personer, som inte fråga efter om de äro svenska, tyskar eller fransmän, bara de få kämpa en gemensam proletarisk kamp. Tal. var förvissad om, att denna nya rörelse ej komme att få någon lyskraft och att Sverges arbetare skulle hålla fast vid den gamla Internationalen, som redan reser sig på ömse sidor om skyttegravarna.

Tal. sade sig därpå vilja med några ord även beröra situationen här hemma. För oss är det av vikt att söka hålla oss utanför kriget, så länge som möjligt, med bibehållen

heder och vi veta, att denna uppfattning delas av allt Sverges folk. Men under det år som gått ha andra stämmor låtit höra sig, som helst velat en modig uppslutning på centralmakternas sida. Det skulle bli vårt preventivkrig. Vi skulle passa på att kasta oss över vår östra granne, när han nu ha händerna fulla på annat håll. Ja, vi veta alla, att den politiken ej är död, trots det den understundom blundar och vill ha folk att tro, att den är insomnad. Tal. ville ej bestrida den fredsvilja som finnes hos den svenska bondehögern, men de äro ej ensamma och framför allt: de mycket litet att säga till om.

Tal. påpekade den skandalösa propaganda högerpressen – och [också] här i Malmö ha vi riksbekanta organ – som visserligen vid landstingsvalen dragit in klorna men sedan låtit dem komma fram igen, bedriver för att hetsa mot den ena sidan och preparera uppslutning till den andra sidan. Vi ha alldeles nyss haft ett exempel härpå, då Stockholms Dagblad i lördags på ledareplats uttalade den åsikten, att svenska flottan passade utmärkt väl att tillsammans med den tyska besätta Åland och Åboskären. När sådant skrives i en tidning, som räknas till de mera försiktiga och av regeringen i vissa frågor använts som språkrör, förstår man att organ som N.D.A. [Nya Dagligt Allehanda] med jubel avtrycka denna förklaring.

Man blir betänksam, då man ser den hållning, regeringen intar, då den ej inskrider mot de pressorgan, som föra ett sådant språk, men däremot med ett visst välbehag ser, hur domstolsmaskineriet satts i gång mot personer, som från statens synpunkt ej gjort sig skyldiga till annat än att söka förebygga Sverges indragande i kriget. Man vill se landsförrådiska handlingar, när i själva verket personerna i frågan inbilla sig göra stora ting gentemot anfallskrigets förhindrande. Det är icke och kommer aldrig att bli landsförräderi att man gör sitt yttersta för att förhindra en sådan riksolycka som ett anfallskrig skulle utgöra (Bravo). Om sålunda dess paragrafer ej äro tillämpliga, så äro Staafflagarna det ej heller, helt enkelt därför, att det var på en sluten sammankomst, som diskussionen fördes och orden fälldes. Vi ha här i Sverige hållit fast vid ett vid enskilda sammankomster få tala fritt och utan att personer få tränga in, vilka senare skola straffa oss. Inom fyra väggar vilja vi tala som vi önska.

Det är olika vikter och olika mått som vår regering tillämpar mot dem som verkar för fred med mer eller mindre klokhet och de som verka för krig med brottlig avsikt. Man väger ock med olika vikter, när det gäller de olika makternas beteende mot oss. Bägge ha de gjort sig skyldiga till handlingar, för vilka deras regeringar bett mer eller mindre ordentligt om ursäkt. Men medan man i högerpressen blundar för ogärningar, som den ena gör, förstorar man den andres, vilka ej tåla en jämförelse, systematiskt. Tal. nämnde exempelvis Sydsvenska Dagbladet Snällposten, där man oupphörligt på ledareplats möter en tysk artikel. Det har otvivelaktigt skett högst beklagliga övergrepp från Englands sida, mot vilka protesterna från vår regering varit fullt på sin plats, men det är ej bara detta att varor stoppas och undersökas utan det som är

mera upprörande är att uti den tyska krigföringen som ett naturligt led ingår torpederingar av neutrala fartyg med besättning. Gentemot sådant som rör våra sjömäns liv tiger den press, som ej har ord starka nog mot England. Tal. ville att regeringen yttrade ett klart ord till dem, som trampa alla gamla humanitets- och folkrättsregler. Men statsministern har alltid lyckats finna sådana ordvändningar, att aktivisterna utvecklat dem till förmån för sina synpunkter. Ett nytt statsministertal ville tal. helst slippa, ty himlen vete, vilka kommentarer, som sedan skulle följa (Bravo).

Vi ha sett ett väpnat uppror mitt i Englands välde. Jag fruktar, sade tal. att det är ett varsel för vad som kan inträffa, om det komme en liknande rörelse till stånd i Finland. Då gäller det att icke låta sig överrumplas, att hålla huvudet kallt och inte låta sig inbillas att ögonblicket är inne. Det är bättre att se en sådan situation i förväg än låta den komma som en tjuv om natten och därför när isarna börja bryta upp vara varnad, så man ej drages med utan att vara nödd och tvungen därtill genom övergrepp.

Tal. sade sig ha ämnat sluta med dessa ord, men tyvärr hade en sak inträffat i lördags i riksdagen. Tal. refererade regeringens nya anslagsbegäran till utökningar inom armén och flottan. Att ett krig som detta måste medföra en del förändringar, vilka vi ej förutsett, var förståeligt, och att sålunda en del luckor måste utfyllas. Regeringen har endast tänkt på att öka men utan att veta hur freden blir vill den binda oss ytterligare med rustningar, då hela Europa kanske kan enas om att slå in på avrustningens vägar. Blir freden sådan, att den tillgodoser folkens rätt, så behöves ej dessa utökningar, då blir det tid att minska enhetligt och i ett sammanhang bördorna. Och dessa medel behövas till täckande av så mycket annat. Och därtill kommer denna sak i riksdagens sista timma. Tal. ville i denna sak föreslå ett särskilt tillägg till den resolution som V.U. [verkställandet utskottet] utarbetat.

I denna V.U:s resolution har en del ändringar gjorts från håll, där man skall ha sin egen särmening fram i allt. Tal. uttalade sin vilja mot den sortens splittringsarbete, som går ut på att kräva att få göra vad man vill, i trots av vad en överväldigande majoritet inom riksdagsgruppen beslutat, samt mot den ansvarslöshet, som i tider som dessa begära alla rättigheter men ej vilja underkasta sig några skyldigheter. Tal. uttryckte till slut sin förvisning om att den taktik som riksdagsgruppen beslutat, kommer att följas av de ojämförligt överväldigande antalet av Sverges arbetare.

Sedan red. Branting föredragit resolutionen och denna punkt för punkt antagits, fördrog han följande här ovan bebådade tilläggsresolution, vilken även av de närvarande enstämmigt antogs:

”Mötet nedlägger dessutom en kraftig protest mot regeringens nyss framkomna förslag att besluta *nya stora rustningsbördor* för de närmaste åren framåt. Kommer en rättfärdig och därför varaktig fred till stånd, så blir folkens allmänna lösen *nedläggning*

i rustningsbördorna. Vi kräva avvisande av det militära överrumplingsförsöket i riksdagens sista timma samt att det vakas över att medel till de utökningar i försvarsrustningar på vissa punkter, som krigets erfarenheter kunna motivera, skaffas genom indragningar och besparingar på sådana försvarsanstalter, vilkas betydelse uppenbart minskats, såsom t.ex. kavalleriet och F-båtarna. Må riksdagen med allvar se till att vårt folk icke än värre bindes vid den gamla rustningspolitik, som gjort bankrutt i världskriget”.

Sedan redaktör Branting, vilken under det nära två timmar långa talet upprepade gånger avbrutits av livliga applåder och bravorop, slutat, utbröt en formlig storm av bifall. Från ett 10-tal håll bland åhöraremassan utbragtes leverop för Branting, och arbetarekommunens ordförande hade svårt att få komma till ordet. Så småningom lugnade sig bifallet och herr Åkesson kom till orda. I några korta, klara satser erinrade han om Hjalmar Brantings insats i arbetarrörelsens och hans oförtrutna arbete för fredens bevarande. Det korta talet slöts med ett fyrfaldigt leve för Hjalmar Branting, besvarat med en värme och entusiasm, som bar ett vackert vittnesbörd om Malmö arbetares förståelse för arbetarepartiets främste mans oavbrutna kamp för de förtrycktas sak.

2. Majtalet

- Källa: Dagens Nyheter 1916-05-02, s. 8, Redaktör Branting talar i Malmö. – Privat till Dagens Nyheter.

Talaren pointerade först att det gamla idealet om fred och folkförbrödring måste hållas högt även i de bistraste tider. I fortsättningen berörde han krigets uppkomst och allt krigets elände. Sanningen om krigsutbrottet är nu, yttrade han, på marsch i Tyskland. Broar börja byggas över skyttegravarna mellan tyska och franska socialister och trots många svårigheter skulle Internationalen åter få förutsättning att börja det arbete som kriget brutalt slog ned. Talaren uppträdde med skärpa mot redaktörerna Z. Höglund och Ture Nerman, vilka genom att delta i kongressen i Zimmerwald varit med om att söka bilda en ny International, vilken förnekade varje nationell tanke, och ej brydde sig om om ett land gick under bara dess medlemmar gemensamt fingo kämpa mot alla borgare. En dylik International hade ingen livskraft. Vid den gamla, som redan rest sig ur gruset, skulle säkert Sverges arbetare med överväldigande flertal alltjämt så fast.

Redaktör Branting kom härpå in på den aktivistiska propagandan i Sverge och konstaterade att det var en frediver, underbar att skåda, som före landstingsvalen gick genom den svenska högern. Talaren var övertygad att bondehögern var bestämt fredsvänlig, men den hade numera litet att säga i partiet. Efter landstingsvalet hade klorna åter kommit fram i högerpressen. Stockholms Dagblad betonade i lördags på ledarplats att den svenska flot[t]an utmärkt väl passade tillsammans med den tyska för att besätta åländska skärgården. Intet under därför att Nya Dagligt Allehanda på aftonen med jubel kunde konstatera att den fått anslutning från hela högern för sin aktivistiska politik. Man måste bli ytterst betänksam inför den underbara hållning som regeringen intog då den ej på något sätt ville inskrida mot tidningar vilka förde ett så hotande språk, men med välbehag såg på att domstolsmaskineriet sattes i rörelse mot personer vilka vi visserligen ha mycket otalt med för deras sönderrivande arbete inom partiet, men som från statens synpunkt sett endast förkunnat att de ville bevara freden framför allt annat. Man sökte konstruera fram den uppfattningen att här försiggått landsförrädiska handlingar därför att man på den olycksaliga kongressen med stora ord trodde sig kunna utföra stora ting mot ett anfallskrig. För det första pointerade talaren att Staaflagarna icke heller kunde tillämpas i det här berörda målet. Vi vilja inom våra egna fyra väggar ha rätt att säga vad vi tänka. I fortsättningen uppdrog talaren en jämförelse mellan aktivistpressens hållning mot tyska och engelska neutralitetskränkningar. Den var ytterst känslig för allt som rörde Englands utövande av sin blockad mot Tyskland, men tege med allt sådant som rörde våra sjömäns liv. Det vore önskvärt att regeringen yttrade ett klart ord mot aktivismen. Men med tanke på statsministerns oklarhet då han tagit till orda och aktivistpressens utnyttjande av hans yttranden var det kanske bäst att ej hoppas på ett nytt statsministertal. Ty himlen vete vilka kommentarer som då komme efter.

Därefter erinrade talaren om vad som i dessa dagar åstadkommits på Irland med tyska vapen och tyska pengar. Jag fruktar att vi i detta skådespel ha ett varsel om vilken hänsynslöshet som från det hållet kan komma att visas för att kanske till sommaren när Bottniska viken är öppen, framkalla en liknande rörelse i Finland. Då gäller det att vi ej låta överrumpla oss, utan behålla huvudet kallt och se till att vi ej i ett översvallande känslorus inbilla oss att ögonblicket är inne att kasta svensk

vapenmakt i vågskålen vid en sådan kupp. Sverge kunde ej indragas i kriget utan att därtill vara tvunget genom övergrepp mot landet så att vi måste gripa till vapen för vår frihet och självbestämmanderätt.

Regeringens nyligen framlämnade proposition om anslag på över 50 miljoner kr. till försvaret under åren 1917-1919 blev föremål för en skarp kritik från talarens sida. Han framhöll lämpligheten av torped- och undervattensbåtvapnens utveckling. Kriget hade vidare visat att den armé som saknade grovt artilleri i längden ej kunde hålla stånd mot en fiende utrustad med dylikt. Men felet i regeringens betraktelsesätt var att den ej ett ögonblick räknade med att man skulle lägga dessa nya bördor på ett land vars militärbudget var förut spänd till det allra yttersta. När man emellertid beträffande ovannämnda vapen tog lärdom av krigets erfarenhet, varför då icke tillämpa denna på de dyrbara vapen, kavalleriet till exempel, som icke visat sig ha den betydelse man förut trott i kriget? Talaren ifrågasatte om det icke vore lämpligt att indraga kavalleriefördelningen i Skåne som kompensation för det tunga artilleriet. Regeringen ökar bara på och vill att vi skola ytterligare bända oss vid rustningarna fast vi kanske oavsett vilken part som segrar, kunna få en fred som tillgodoser folkens rätt och rättvisans krav, så att vi sedan kunna överväga huru vi skola minska försvarsbördorna. Man frestade visserligen med en vänskatt, men en dylik behövdes ändå mer än väl för att täcka hålen efter mobiliseringskostnaderna och för dyrtidens lättande. Detta regeringsförslag hade dessutom framkommit i riksdagens sista timme och man hoppades kunna pressa igenom det i trötthetens och överrumplingens tecken. Ekonomiskt var det hela också synnerlige betänkligt. Staten hade svårt att få debet och kredit att gå ihop och våra statslån hade icke visat sig vara vidare begärliga papper.

Talaren slöt med några korta ord till Stormklockemännen i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Dessa ville alltid ha rätt att handla precis efter gottfinnande. De ha talat om att gå sin väg ur partiet. Den vägen skall ej stenläggas med våra välsignelser, utan vi skola säga att de varit nog ansvarslösa att ej hålla partidisciplinen i tider som dessa. De göra sig löjligen – jag tvekar ej att säga det – om de efter alla sina stora ansatser besluta att stanna kvar i gruppen. Huvudsaken är att riksdagsfraktionen följt pliktens bud och bevarat majoritetens rättighet att vara

bestämmande i de ting som varit till behandling. Den taktiken skall fullföljas. Talaren visste att Skånes arbetare mangrant gillade detta förfaringssätt. Han var övertygad att den överväldigande delen av Sverges arbetare också skulle förstå denna hållning hos sina riksdagsmän.

3. Majtalet, sammanfattande referat

- Källa: Social-Demokraten 1916-05-02, s. 3 [av Branting?], Red. Hj. Branting talar i Malmö.

MALMÖ måndag.

Första-majdemonstrationen gynnades av strålande vackert väder. I arbetarnes demonstrationståg, som kl. 2 avgick från Gustav Adolfs torg till Folkets Park, deltog 38 föreningar med 11 musikkåror. Enligt polisens beräkning utgjorde antalet deltagare omkring 4,000 med ett 60-tal fanor och standar. På dessa lästes bl.a. "Fram för fred och folkförbrödring, bort med livsmedelsjobberiet, fram för kooperationen". Ett standar med inskriptionen "Till kamp mot åtalsraseriet" hade av polisen förbjudits.

I parken talade riksdagsman C. E. Svensson, Eskilstuna, över dyrtidsfrågan och framhöll därvid, huru svår ställningen f.n. vore för det arbetande folket och hurusom kraftiga åtgärder bort av regeringen vidtagas till hindrande av att några få tillgodogjorde sig formliga ockervinster, som togos ur det fattiga folkets fickor. Arbetarklassen borde därför sluta sig fastare tillsammans inom sina organisationer.

Härefter uppträdde redaktör Branting och höll ett nära två timmar långt föredrag, vari han huvudsakligen uppehöll sig vid världskriget, dess orsaker och stundande verkningar och framförde de synpunkter, för vilka han särskilt gjort sig till tolk.

Under föredragets gång framhöll han, att sanningen nu är på väg och att det börjar byggas broar över skyttegravar mellan tyskar, engelsmän och fransmän. Sedan bleve det möjligt att sammanknyta de brustna banden och återknyta Internationalen i dess gamla form. Det finnes visserligen personer, som arbeta för en slags fri international och representanter för denna riktning finnas även i vårt land. Dessa personer fråga ej efter om de äro tyskar eller fransmän, om de blott få kämpa mot borgarne. En dylik international har ingen livskraft. Den gamla däremot har en djupt rotad känsla för det egna fosterlandet och den grundvalen håller den och den kommer Sverges arbetarklass att med överväldigande flertal stå fast vid.

Under talet berördes även de s.k. aktivisterna och deras hets för framkallande av ett s.k. preventivkrig. Det vore brottsligt att driva vårt land in i ett sådant krig. Svenska

folket vill icke ha med något dylikt att skaffa och det vill endast gå i striden, då det gäller dess egen frihet och till självförsvar. Talaren ville endast framföra en varning att om något inträffade i Finland såsom det nu inträffat i Irland, svenska folket icke läte sig förleda till någon överilad handling.

I slutet av talet återkom talaren med några ord till de partimedlemmar, som icke vilja följa majoriteten utan begära alla rättigheter utan att underkasta sig några skyldigheter, De vilja blott följa egna särmeningar och ha ej velat hålla partidisciplinen. Därigenom gjorde de sig emellertid endast löjliga. Den taktik som riksdagsgruppen hittills följt kommer den fortfarande att följa och talaren vore viss om att Sverges arbetares flertal enigt skulle gilla detta. Till sist berörde talaren de av regeringen nu avlämnade propositionerna om nya militäranslag och föreslog med anledning därav följande tillägg till dagens partiresolution: "Mötet nedlägger dessutom en kraftig protest mot regeringens nu framkomna förslag att nu besluta nya stora rustningsbördor för de närmaste åren framåt. Kommer en rättfärdig och därför varaktig fred till stånd, så blir folkens allmänna lösen nedsättning i rustningsbördorna. Vi kräva avvisande av det militära överrumplingsförsöket i riksdagens sista timme samt att det vakas noga över att medel till utökningen i försvarsrustningen på vissa punkter, som krigets erfarenheter kunna motivera, skaffas genom indragning och besparingar på sådana försvarsanstalter vilkas betydelse uppenbart minskats såsom t.ex. kavalleriet och F-båtarna. Må riksdagen med allvar se till att vårt folk icke ännu värre bindes vid den gamla rustningspolitiken, som gjort bankrutt i världskriget".

Därpå antogs resolutionen jämte ovan återgivna tillägg.

4. Ledare

- Ämne: Nya militäranspråk.
- Källa: Social-Demokraten 1916-05-01, s. 3.

Med nya, ofantligt stora militära anspråk utöver vad "sakkunskapen i min armé" begärde 1914 har k. m:t nu i lördags framträtt inför riksdagen. I då avlämnade propositioner begäres för lantarmén sammanlagt över 40 miljoner och för flottan över 12 miljoner kronor i engångskostnader, att utgå under åren 1917 till 1919. Om medlens täckande skall finansministern troligen om tisdag göra framställning. Man väntar en ny värnskatt, möjligen tilltagen så att därmed också kan fyllas någon mindre del av de gapande hål i budgeten, som mobiliseringskostnaderna vållat.

Det bör från vårt håll ögonblickligen och eftertryckligen sägas ifrån, att detta anspråk, att bara stapla upp nya militärbördor på de förutvarande, är orimligt och måste avvisas.

Redan 1914 års militärutgifter äro allt för stora i proportion till vad landets fredliga, ekonomiska och sociala utveckling oundgängligen kräver. Fast vi under världskriget funnit plikten mot fosterlandet kräva att icke riva upp inre strid härom är vår uppfattning ingalunda förändrad. Nu vill man med åberopande av krigets lärdomar göra ytterligare utökningar, ej blott genom dessa engångskostnader på mellan 50 och 60 miljoner, utan de nya anstalterna dra även med sig åtskilliga miljoner – permanenta årskostnader. Men icke en tanke synes regeringen ha ägnat åt möjligheten att i den mån nya militära anordningar visa sig nödvändiga i stället minska på andra håll för att hålla ramen för det hela inom tillnärmelsevis rimliga gränser.

Det som nu främst begäres är artilleriets förstärkning över hela linjen: upprättande av ett helt nytt regemente tungt artilleri, tills vidare förlagt i Malmö, komplettering av arméns och landstormens utrustning, en början till flygvapnets självständiga organisation och utveckling samt, för flottans del, förstärkning av undervattensbåts- och torpedmaterialet samt en ny jagare. Det skall visst icke bestridas att åtskilligt av detta i och för sig äro önskemål vilka för ett framgångsrikt försvar äro i hög grad beaktansvärda. Men nu hämnar det sig att man 1914, fast världskriget redan brutit ut, gick efter den gamla schablonen så långt att ingenting finns att dra på för de nya behov, som envar måste förstå skulle anmäla sig. Följaktligen måste man om dessa krav skola tillgodose, beslutsamt skära bort vissa andra delar av försvarsanordningarne, delar, vilka kriget visat vara av sekundär vikt. Dit hör för arméns del främst det dyrbara kavalleriet och för flottans de halvstora F-båtarne.

Men till denna fundamentala brist i själva systemets grundsats, att begära väldiga påökningar utan motsvarande minskningar, kommer en annan omständighet.

Det är fullständigt orimligt att i riksdagens sista timme vräka över densamma en rad av ytterst viktiga stora frågor, vilka icke kunna ögonblickligen till sina alla konsekvenser överskådas. Hur väldiga än de belopp äro, som k. m:t nu begär, äro de blott lösbrutna delar av ett ännu mera kolossalt program, som militärerna nödgats pruta på. Och, om de nu få detta, skall fortsättningen följa av sig själv. Detta manar redan i och för sig riksdagen till den största försiktighet.

Under sådana förhållanden är det också orimligt att, som första kammaren redan begärt, det skulle tillsättas ett särskilt utskott för att nu på våren framåt midsommar pröva alla dessa saker. De böra fastmera behandlas av den sakkunskap, som finns inom statsutskottet och som icke bör få svårt att påvisa, att förslagen icke äro i sådant skick att de nu över huvud taget kunna upptagas till mera ingående behandling.

Hj. B-g.